

**Daan Debuysere
Liesbeth Ghesquière
Justine Pillaert
Lien Vanopstal**

Côte d'Or
— Since 1883 —

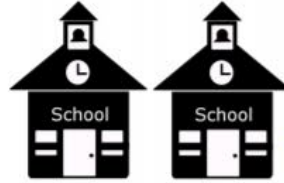
Peiling Nederlands Basisonderwijs lezen – luisteren – schrijven

STEUNPUNT
TOETSONTWIKKELING
EN PEILINGEN

3119 leerlingen

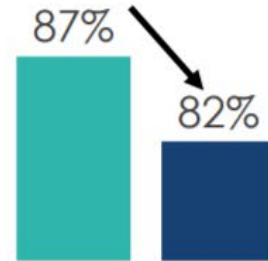
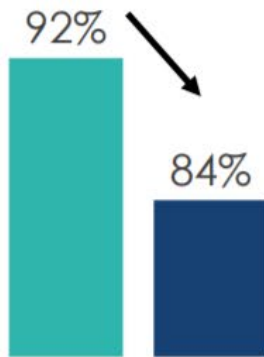
119 scholen

mei 2018

Behalen eindtermen

■ 2013
■ 2018

Wisselende slaagpercentages schrijven

	tekstdoel	vormelijke correctheid	spelling	woordenschat
Uitnodiging	48%	66%	74%	48%
Oproep	75%	60%	75%	66%
Brief	77%	52%	77%	66%
Verlag	59%	52%	73%	68%

Wisselende slaagpercentages schrijven

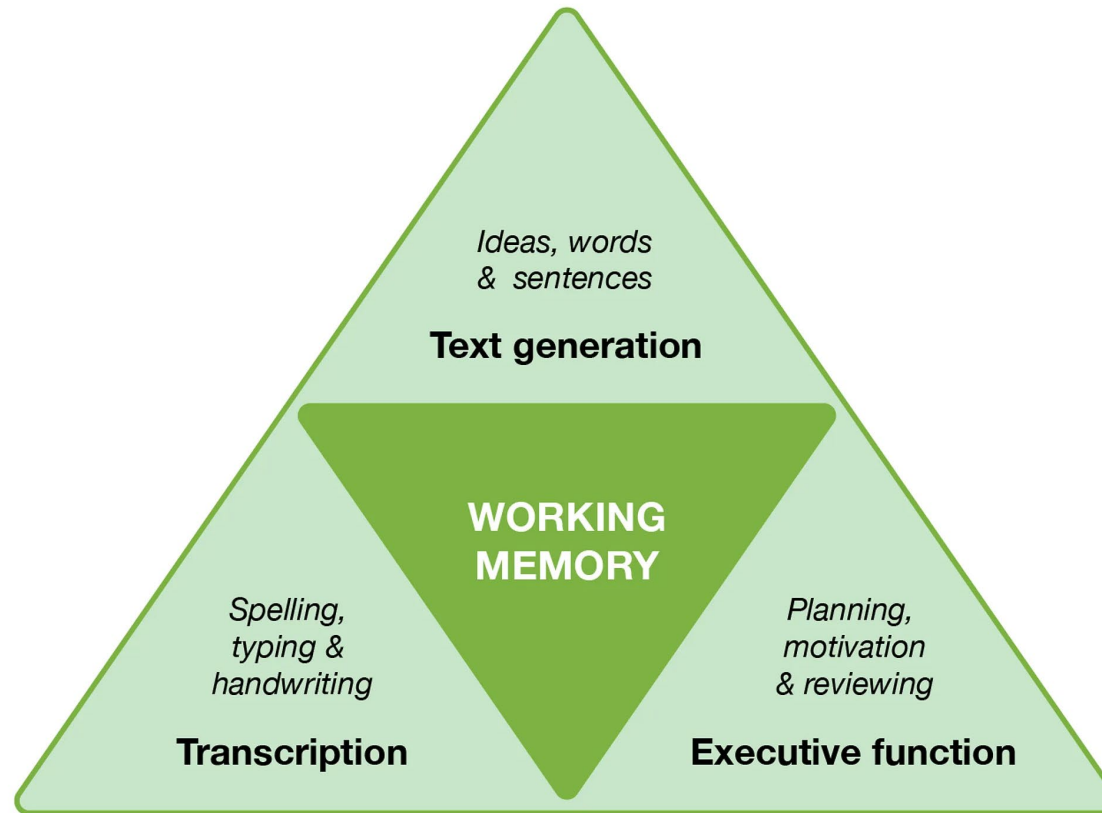
	tekstdoel	vormelijke correctheid	spelling	woordenschat
Uitnodiging	48%	66%	74%	48%
Oproep	75%	60%	75%	66%
Brief	77%	52%	77%	66%
Verslag	59%	52%	73%	68%

Wat willen we onderzoeken?

1. Hoe komt het dat kinderen in de basisschool onvoldoende tot doelgericht en strategisch schrijven komen?
2. Hoe lossen we dat probleem op?
3. Wat hebben leerkrachten hiervoor nodig?

The not so simple view of writing

Berninger et al. (2002)

Voorbeeld cognitive overload

Hallo mensen van chokotof ik ben heel blij dat chokotoffs bestaan en ik ben ook heel blij dat ik een gouden streepje heb gewonnen en ik ben ook heel benieuwd wat de verassing is en de chocolade is heel erg lekker. groetjes [REDACTED]

Hoe komt het dat kinderen in de basisschool
onvoldoende tot doelgericht en strategisch
schrijven komen?

1. schrijven is een complexe vaardigheid
2. onvoldoende instructie- en oefentijd in het curriculum
3. schrijfdidactiek is te weinig effectief

Wat werkt binnen schrijfonderwijs?

Graham, S., McKeown, D., Kiuvara, S., & Harris, K. R. (2012)

Schrijfpraktijk	Effect size
Extra tijd voor schrijven	0.30
Peer- & self-feedback	0.37
Inzetten tekstverwerker	0.47
Activiteiten voor het schrijven	0.54
Instructie geven over basisschrijfvaardigheden	0.55
Instructie geven over tekststructuur	0.59
Instructie geven over creativiteit	0.70
Doelen met betrekking tot het schrijfproduct	0.76
Feedback van een volwassene	0.80
Samen schrijven	0.89
Expliciete instructie geven over schrijfstrategieën	1.02

Wat hebben leerkrachten hiervoor nodig?

Inspiratiebundel Schrijven op school

Debuysere, D., Ghesquière, L., Pillaert J., Vanopstal, L., (2025)

BOUWSTENEN

HOE ZORG JE VOOR EFFECTIEF SCHRIJFONDERWIJS?

Zeven bouwstenen voor effectief schrijfonderwijs helpen je om krachtige schrijfflessen te ontwerpen. Ga na of je schrijfpdracht, je instructies en je aanpak maximaal inspelen op die bouwstenen. Wil je meer weten over elk van de bouwstenen of zoek je een concreet voorbeeld, surf naar vivesweb.be/taalsterkschrijvenopschool.

Sleutels voor effectief begrijpend lezen

Gobyn et al. (2019)

Bouwstenen voor effectief schrijfonderwijs

Debuysere, D., Ghesquière, L., Pillaert J., Vanopstal, L., (2022)

SCHRIJFMOTIVATIE

FUNCTIONALITEIT

INTERACTIE

STRATEGIE-INSTRUCTIE

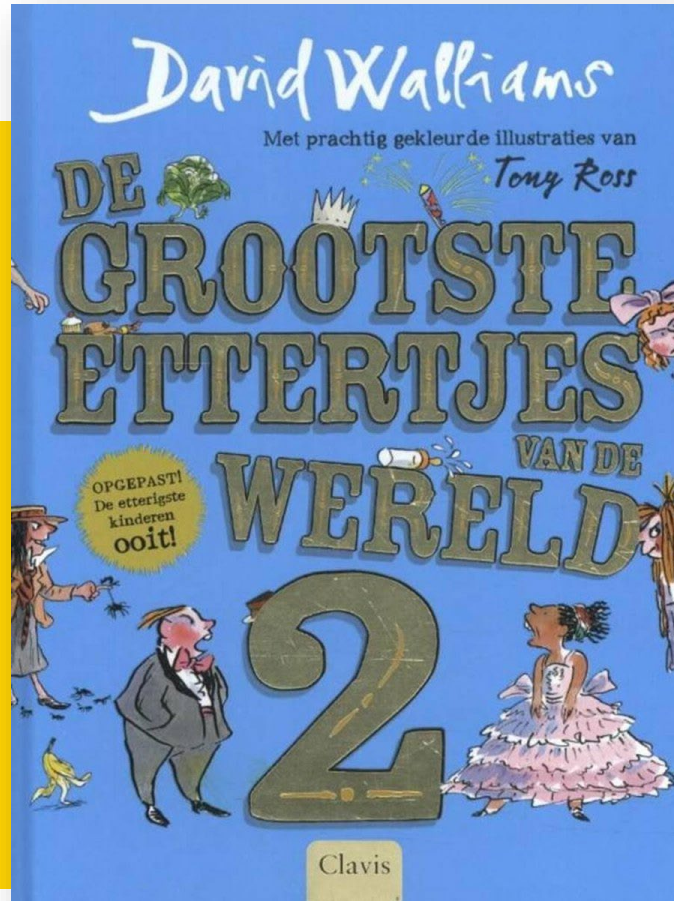
FEEDBACK & EVALUATIE

TRANSFER

DIGITALE TOOLS

2 lespakketten

lezen en schrijven

eindproduct

**WILDPLASSSEN
VERBODEN**

(Rustig eigenlijk ook)

A wooden sign is mounted on a grey stone pillar. The sign contains a Dutch sentence. The background is a blurred park scene with a playground, a person, and a large wooden wheel.

Niets zo vervelend
als een zin die niet
volledig op je bordje past

KIJKWIJZER

HOE ZORG JE VOOR EFFECTIEF SCHRIJFONDERWIJS?

SCHRIJFMOTIVATIE

Autonomie: mogen leerlingen kiezen wat of waarover ze schrijven? Hebben ze inspraak in waar, hoe en wanneer ze dat doen?

Verbondenheid: hebben de leerlingen zin om samen aan de slag te gaan?

Competentie: heeft elke leerling het gevoel dat hij het kan? Bied je ondersteuning en daag je voldoende uit? Geef je tijd en ruimte om (opnieuw) te schrijven?

FUNCTIONALITEIT

Sluit je opdracht aan bij de interesses en leefwereld van je leerlingen?

Schrijven de leerlingen met een echt doel, zodat je opdracht zinvol is?

Komen de teksten bij echte lezers terecht?

INTERACTIE

Ga je zowel voor, tijdens als na het schrijven in gesprek met leerlingen? Motiveer je, sta je stil bij doel en publiek, overleg je over inhoud en vorm, bespreek je (voorbeeld)teksten ...?

Laat je ook leerlingen met elkaar overleggen? Kunnen ze ideeën uitwisselen, elkaars teksten nalezen, suggesties geven ...?

STRATEGIE-INSTRUCTIE

Herken je in je schrijfles verschillende schrijfstappen? Ondersteun je elk van die schrijfstappen?

Benoem je de schrijfstappen en verwoord je hoe je die uitwerkt?

Modelleer je? Toon je hardop denkend voor hoe jij als ervaren schrijver elke stap aanpakt?

Bouw je je ondersteuning in strategie-instructie langzaam af? Krijgen leerlingen geleidelijk aan meer verantwoordelijkheid?

FEEDBACK EN EVALUATIE

Sluiten je evaluatiecriteria aan bij het schrijfdoel? Geef je dus niet enkel feedback op spelling en interpunctie?

Evalueer je breed? Geef je feedback vanuit observaties, op verschillende momenten en laat je leerlingen elkaar evalueren? Maak je voldoende ruimte om met je leerlingen te reflecteren, zowel voor, tijdens als na het schrijven?

Doen leerlingen iets met de feedback? Maak je in je les tijd om met de feedback aan de slag te gaan?

TRANSFER

Integreer je schrijven met lezen, spelling en taalbeschouwing om je tekst sterker te maken?

Pas je de schrijfdidactiek ook toe als kinderen schrijven in andere vakken?

Heb je een zicht op de leerlijn schrijven? Wat kunnen leerlingen al en wat nog niet? Bouw je verder en koppel je terug?

DIGITALE TOOLS

Gebruik je digitale tools in je schrijflessen? Mogen leerlingen digitaal schrijven, gebruik je de computer om bronnen te laten opzoeken, voorbeeldteksten te bespreken, feedback te geven ...?

Op wo 28 feb 2024 om 15:45 schreef 25 - 10

Dag mevrouw Woltz

Mijn naam is en ik zit in het vijfde leerjaar van de Spanjeschool in Roeselare. Ik vind uw boek 'De tunnel' zo mooi. Normaal lees ik niet graag, maar dit boek zit de hele tijd in mijn hoofd.

Ik maak een presentatie over het boek en heb een paar vraagjes:

- Hoe bent u op het verhaal gekomen?
- Komt er nog een vervolg van het boek?
- Bent u bezig met een nieuw kinderboek? Zo ja dan kijk ik er vast naar uit!

Hartelijk bedankt!!

Met vriendelijke groetjes

Beste

Wat leuk om te horen dat je een presentatie gaat doen over 'De tunnel'!

Ik kwam op het verhaal door een droom: ik droomde over een groepje jongeren dat onder de grond aan het schuilen was. Die droom maakte mij zo nieuwsgierig dat ik over die jongeren wilde gaan schrijven. Jammer genoeg komt er geen vervolg op het boek, maar ik ben wel alweer héél hard bezig aan een nieuw boek. Alleen is het onderwerp nog geheim :).

Succes met je presentatie!

Hartelijke groet,
Anna Woltz

Uitgeverij Zwijsen <info@uitgeverijzwijsen.be>

Aan: [Redacted]

Ma 26-2-2024 14:18

Dag [Redacted],

Bedankt voor je mailtje.

De tuinen van Dorr is niet bij uitgeverij Zwijsen uitgegeven maar bij Gottmer uitgeverij.

Hier zijn de contactgegevens van deze uitgeverij:

Gottmer Kinderboeken
Zijlweg 308
2015 CN Haarlem
Postbus 317
2000 AH Haarlem
[+31 \(0\)23 - 541 11 90](tel:+31235411190)
info@gottmer.nl
<https://gottmerkinderboeken.nl>

Kan je jouw vragen aan hen stellen?

Veel succes!

Vriendelijke groeten

Gwendolyn Michielsen

Bouwstenen voor effectief schrijfonderwijs

Debuysere, D., Ghesquière, L., Pillaert J., Vanopstal, L., (2023)

Wat is een schrijfstrategie?

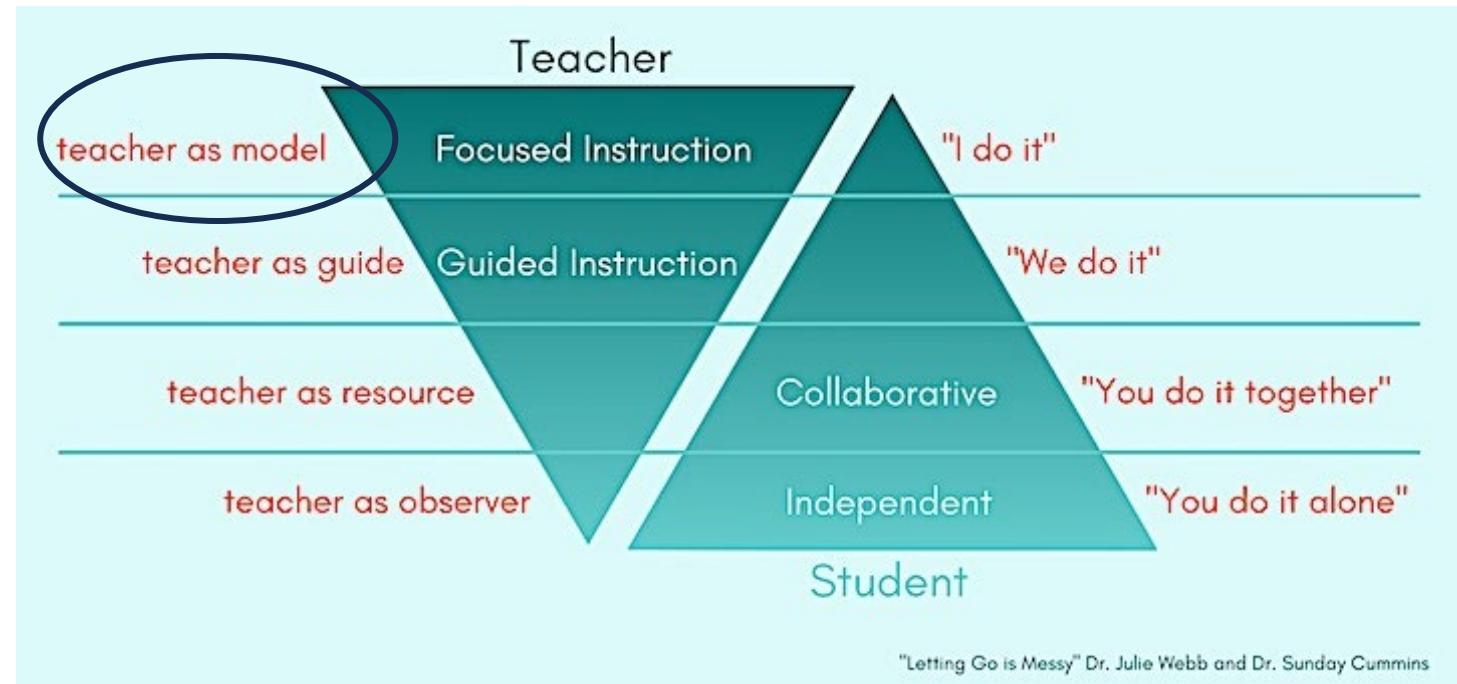

Een schrijfstrategie is een gestructureerde opeenvolging van **(onzichtbare) denkactiviteiten** die een schrijver doorloopt om zijn doel te behalen.

Wat is **expliciete** strategie-instructie

Bloom, 1968; Rosenshine, 1979; Engelmann & Carnine, 1991; Slavin, 2014

1. activeren voorkennis
2. lesdoel benoemen
3. instructie →
4. begeleide inoefening
5. controle
6. zelfstandige verwerking
7. verlengde instructie

Wat is modeleren?

Bogaerds-Hazenberg, S.T.M.; Evers-Vermeul, J.; Kraal, A. (2020)

Demonstreren	Situeren	Abstraheren
<p>Laat <i>concrete acties</i> zien: pas de strategie toe op een vooraf geselecteerde tekst.</p>	<p>Benoem de strategie en leg deze kort uit: hoe heet het en uit welke stappen bestaat het?</p>	<p>Benoem en bespreek cruciale kenmerken van de gemodelde strategie, zodat leerlingen deze strategie zelf flexibel kunnen toepassen.</p>
<p>Laat <i>denkstappen</i> zien: verwoord hardop wat je denkt tijdens toepassing van de strategie.</p>	<p>Verbind de strategie aan recente leerervaringen, voorkennis of interesses van leerlingen.</p>	<p>Maak de overgang tussen demonstreren en abstraheren helder (bv. "Zag je hoe ik eerst... en toen...?"; "Als je later vandaag gaat lezen, probeer dan ook eens...").</p>
<p>Produceer (waar mogelijk) iets zichtbaars (bv. onderstreep de kernzinnen in een tekst; schrijf een samenvattende zin).</p>	<p>Maak het nut van de strategie duidelijk en beschrijf een doel voor de concrete toepassing ervan, passend bij de leestaken die leerlingen krijgen.</p>	<p>Benoem andere contexten waarin de aangeleerde strategie handig is.</p>

MODELLEREN

HOE DOE JE SCHRIJFSTRATEGIEËN HARDOPDENKEND VOOR?

Modelleren is een effectieve manier van strategie-instructie, die je kan inzetten om nieuwe of moeilijke schrijfstrategieën aan te leren. Dit modelleren is een proces dat uit vier stappen bestaat. Hoe je dat effectief kan doen, zie je in het model 'krachtig modelleren'. Na het model volgt een set inspiratiefiches met toelichting bij elke strategie en modelleermogelijkheden. Wil je nagaan of je elke stap van het modelleerproces goed doorloopt? Maak dan gebruik van de kijkwijzer modelleren.

SELECTEREN

- Selecteer een of meer strategieën die je bewust aan bod wil laten komen.
- Denk na over hoe je die strategie(ën) wil uitwerken.

SAMENVATTEN EN TRANSFEREREN

- Blik terug op de strategie. Wat deed je? Hoe deed je het? Welke stappen doorliep je en waarom?
- Blik vooruit op de concrete toepassing van leerlingen. Wat verwacht je van hen?
- Maak duidelijk wanneer leerlingen gebruik kunnen maken van de strategie.
- Creëer tijd om een specifieke strategie in te oefenen.

UITLEGGEN

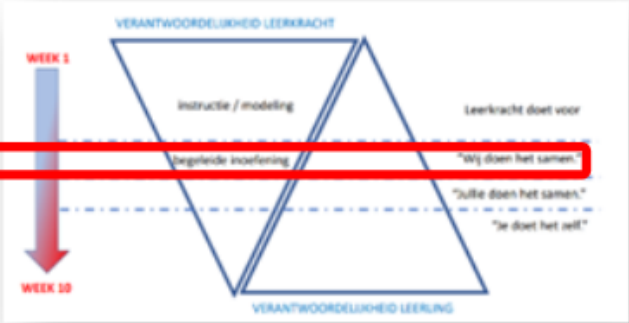
- Verwoord welke schrijfstrategie centraal staat. Vertel je leerlingen dat je ze een strategie zal voor-tonen.
- Leg de strategie kort uit. Wat ga je doen?
- Blik terug op eerdere schrijf-ervaringen. Gingen leerlingen al eerder met strategieën aan de slag?
- Sta stil bij waarom de strategie belangrijk is. Maak duidelijk hoe de strategie helpt om je schrijftaak aan te pakken.

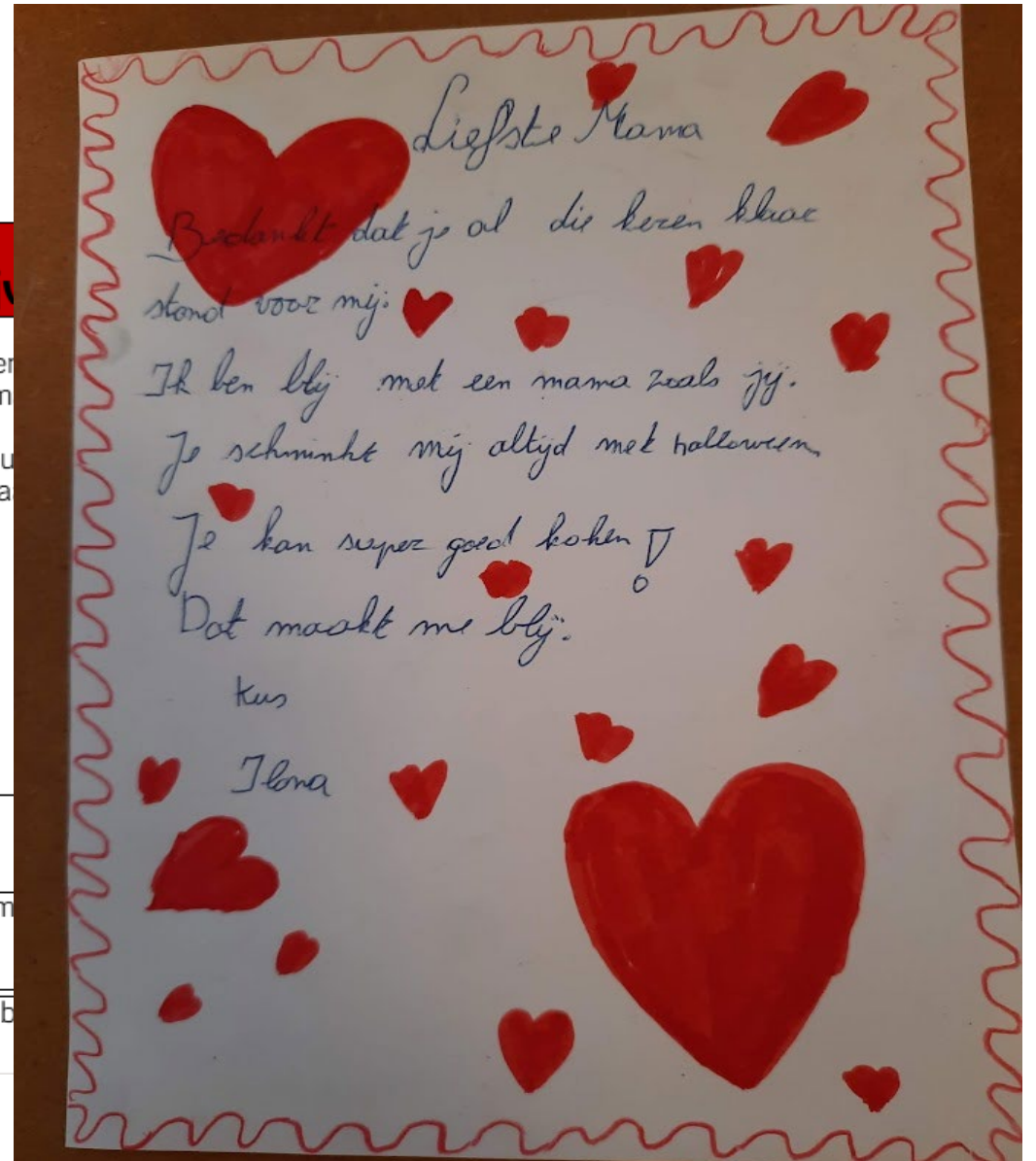
HARDOPDENKEND VOORDOEN

- Zet de strategie zelf in terwijl je schrijft. Laat leerlingen meekijken naar hoe jouw tekst ontstaat.
- Toon voor hoe jij denkt terwijl je doet.
- Maak duidelijk wat jou helpt bij het schrijven. Durf ook stilstaan bij zaken die je moeilijk vindt.

Schrijftraining in B-stroom

Fiche 8: dankbaar schrijven

<p>Fase in de training en info</p>		<p>In de schrijffiches zitten functioneel schrijven met</p> <p>Meer info over deze bouw de website gekoppeld aan Schrijven in 1B.</p>
<p>Doel van deze les</p>	<p>De leerlingen bedanken iemand via een kaartje.</p>	
<p>Nodig</p>	<p>Pen en papier, eventueel een computer of extra materiaal om het kaartje mooi vorm</p>	
<p>Suggestie</p>	<p>Bedenk vooraf waarmee de leerlingen het moeilijk zullen hebben, bijvoorbeeld het b te <u>modelen</u>.</p>	

INSPIRATIE

- FICHES

ORIËNTATIESTRATEGIEËN

Schrijfdoel bepalen	p 24
Doelpubliek bepalen	p 25
Voorbeeldteksten onderzoeken	p 26

PLANNINGSSTRATEGIEËN

Brainstormen	p 27
Ideeën selecteren	p 28
Informatie ordenen	p 29
Schrijfplan opstellen	p 30

SCHRIJFSTRATEGIEËN

Leren zinnen formuleren	p 31
Jezelf vragen stellen	p 32
Voorbeeldzinnen gebruiken	p 33
Succescriteria voor ogen houden	p 34
Samen schrijven	p 35

EVALUATIESTRATEGIEËN

Zelf kritisch nalezen	p 36
Teksten bespreken	p 37
Digitale hulpmiddelen inzetten	p 38

HERSCHRIJFSTRATEGIE

Aanpassingen doorvoeren	p 39
-------------------------	------

VORMGEEFSTRATEGIEËN

Teksten opmaken	p 40
Afbeeldingen kiezen	p 41

REFLECTIESTRATEGIE

Reflecteren op de uitgevoerde strategie	p 42
---	------

OPBOUW INSPIRATIE FICHES

Hier vind je de naam en de definitie van de strategie terug.

Hier lees je in welke fase van het schrijfproces deze strategie zich situeert.

ORIËNTEREN

SCHRIJFDOEL BEPALEN STRATEGIE

De strategie het *schrijfdoel/bepalen* laat je nadenken over waarom je een tekst schrijft. Wil je bijvoorbeeld iemand overtuigen? Wil je informeren? Het *schrijfdoel* bepaalt niet alleen wat je schrijft, maar ook hoe. Hoe formuleer je zinnen, hoe spreek je de lezer aan, wat schrijf je eerst? Het is dus belangrijk om bewust over het doel na te denken, en er af en toe op terug te blikken.

UITLEGGEN

"Het *schrijfdoel* bepalen is de eerste stap in het schrijfproces."
"Ik vraag me af wat ik bij wie wil bereiken, en hoe ik dat doe."
"We maakten ooit een affiche en dachten toen vooraf na over wat we met die affiche wilden bereiken. Toen was dat: de leerlingen ervan overtuigen om de speelplaats netjes te houden. Om dat te bereiken, schreven we een goede slogan. Wat heb ik nu nodig?"
"Ik toon je voor hoe je dat doet."

HARDOPPENKEND VOORDOEN

"Met dit mailtje wil ik de directeur overtuigen om met onze klas naar de Efteling te mogen. Ik wil haar overtuigen en ben dus op zoek naar vijf goede redenen."
"Ik wil mijn vrienden uitnodigen voor een verjaardagsfeestje en maak daarvoor een uitnodiging. Het wordt een mooi en aantrekkelijk kaartje, zodat ze zin hebben om te komen feesten. Ik moet ook even nadenken over welke info mijn vrienden allemaal nodig hebben: mijn vrienden zullen willen weten om hoe laat ze ergens moeten zijn, wie hen uitnodigt, enzovoort."

SAMENWATTEN EN TRANSFEREREN

"Voor ik de uitnodiging maakte, dacht ik na over het doel wat wil ik bij de lezer bereiken? Heeft die alle informatie om naar mijn feestje te komen?"
"Een tekst heeft dus een eigen *schrijfdoel*. Daar denk je straks best goed over na. Als je goed weet wat het *schrijfdoel* is, dan kan je je ook afvragen hoe je dat *schrijfdoel* realiseert. Welke informatie moet er allemaal in je tekst? Hoe spreek je de lezer aan? Welke woorden gebruik je?"

Bij elke stap van het modellerenproces zie je voorbeelden geplukt uit verschillende schrijfopdrachten. Je leest hoe het modelleren kan klinken in elk van de stappen. Aan jou om deze strategie nu vorm te geven in je eigen schrijfopdracht!

SCHRIJVEN OP SCHOOL

LESDOEL

 SCHRIJFMOTIVATIE	 FUNCTIONALITEIT	 INTERACTIE	 STRATEGIE-INSTRUCTIE	 FEEDBACK & EVALUATIE	 TRANSFER	 DIGITALE TOOLS
						

 SUCCESSCRITERIA

doel / inhoud

.....

.....

.....

tekstopbouw

.....

.....

.....

.....

taalkenmerken

.....

.....

.....

DENK NA OVER ...

 schrijfdoel:

lezer:

teksttype:

TEKSTBESPREKING

BRAINSTORMEN

 verzamelen, selecteren & ordenen

Self

Peer

Leerkracht

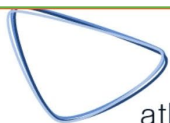

MODELLEREN

Waar zullen leerlingen het moeilijk hebben?
Wat is nieuw? Wat modelleer je?

athena

Op 2024-09-27 11:22:38 schreef Masoud Yar - 1B

Dag meneer

ik kan oefening van Frans niet maken

Antwoord

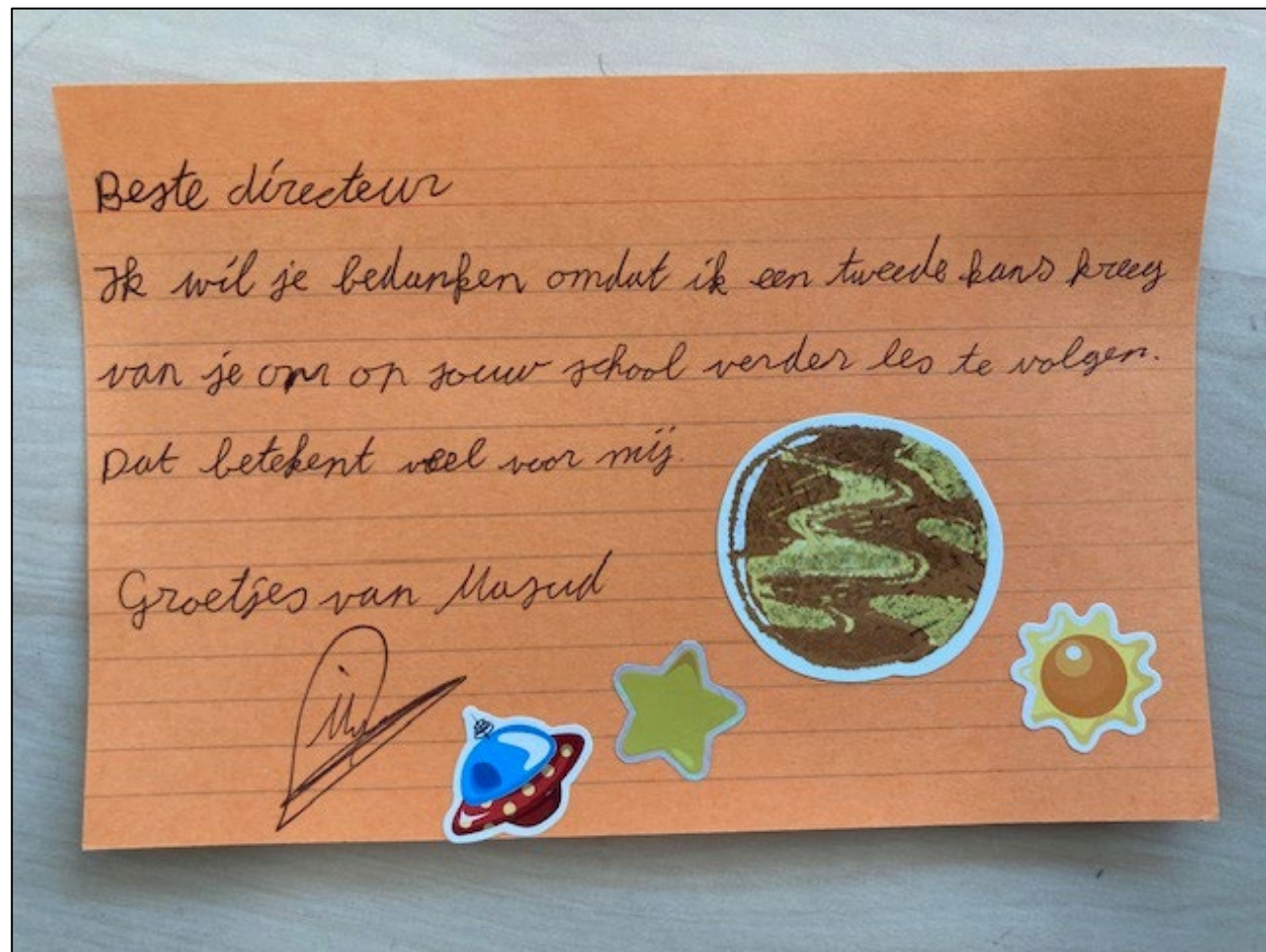
Antwoord allen

Doorsturen

Verwij

Succesfactoren voor effectieve schrijfpraktijk

- voldoende tijd voorzien
 - kiezen tussen kwaliteit of kwantiteit (of beide)
 - zorgen voor transfer naar andere vakken
- voldoende 'handen aan het bord'
 - schrijfbeleid structureel aanpakken

Wat hebben we onderzocht?

Hoe komt het dat kinderen in de basisschool onvoldoende tot doelgericht en strategisch schrijven komen?

Hoe lossen we dat probleem op?

Wat hebben leerkrachten hiervoor nodig?

Leer kinderen autonoom denken.

Schrijven op School

SOS EFFECTIEVE SCHRIJFDIDACTIEK ▾

SOS: KRACHTIG MODELLEREN

SOS: SCHRIJVEN TOETSEN

AAN DE SLAG ▾

CONTACT

SOS: schrijven op school

Een effectieve didactiek voor jouw schrijfonderwijs.

<https://vivesweb.be/taalsterkschrijvenopschool/>

De **placemat** zelf kan je hier bekijken en downloaden:

placemat_S... 1 / 1 | - 20% +

LESDOEL

- SCHRIJFMOTIVATIE
- FUNCTIONALITEIT
- INTERACTIE
- STRATEGIE-INSTRUCTIE
- FEEDBACK & EVALUATIE
- TRANSFER
- DIGITALE TOOLS

DENK NA OVER ...

SUCCESCRITERIA

titel / inhoud

tekst opbouw

taalkenmerken

BRAINSTORMEN

Waar zullen leerlingen het moeilijk hebben? Wat is risico? Wat modelleer je?

MODELLEREN

SELECTIE

PLANEN

OPGAVEN OF VULGEBIEDEN

VERVOLGEN

TEKSTBESPREKING

LEERKRACHT

- Self
- Peer
- Leerkracht

Hoogschool vives

De **inspiratiebundel** met een overzicht van de fasen in het schrijfproces, de zeven bouwstenen voor een effectieve schrijfdidactiek en het model krachtig modelleren (telkens inclusief handige checklist) is in druk te verkrijgen door **contact** op te nemen met de onderzoekers. De bundel bevat ook heel wat inspirerende voorbeelden van modelleren tijdens verschillende fasen van het schrijfproces en bij implementatie van een variatie aan schrijfstrategieën.

Je kan hieronder alvast eens bladeren in deze online versie:

De kijkwijzer voor een effectieve schrijfdidactiek en bijhorende bouwstenen in postervorm kan je meteen via deze knop downloaden:

Contact:

Justine Pillaert:

justine.pillaert@vives.be

Lien Vanopstal:

lien.vanopstal@vives.be

Daan Debuysere:

daan.debuysere@vives.be

Liesbeth Ghesquière:

liesbeth.ghesquiere@vives.be

Leeshonger?

- Herder, A. (2020). Peer talk in collaborative writing of primary school students: A conversation analytic study of student interaction in the context of inquiry learning. University of Groningen.
- Hoogeveen, M. (2018). Het schrijfonderwijs in primair en voortgezet onderwijs. Een stand van zaken en curriculaire aanbevelingen. SLO
- Inspectie van het Onderwijs (2020). Eindrapport Peil.Schrijfvaardigheid 2018/2019. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Inspectie van het Onderwijs (2021). Reflectiewijzer Schrijfonderwijs. Het schrijven van teksten in het (speciaal)basisonderwijs. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
- Janssen, T., & Van Weijen, D. (2017). Effectief schrijfonderwijs op de basisschool. Een didactisch kader ten behoeve van landelijk peilingsonderzoek., Amsterdam/Den Haag: Universiteit van Amsterdam en NRO.
- Koster, M. & Korpershoek, M. (2021). Maak er geen punt van! Amsterdam: Uitgeverij Coutinho
- Nederlandse Taalunie (2015). Schrijfonderwijs in de schijnwerpers. Naar een betere schrijfvaardigheid van Vlaamse en Nederlandse leerlingen. Den Haag: Algemeen Secretariaat Nederlandse Taalunie.
- Schutz, K.M., & Rainey, E.C. (2019). Making sense of modeling in elementary literacy instruction. *The Reading Teacher*, 73 (4), 443-451.
- Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen (STEP) (2018). Peiling Nederlands. Lezen, luisteren en schrijven in het basisonderwijs 2018. KU Leuven/UAntwerpen.
- Trioen, M. & Casteleyn, J. (2020). Extra kansen voor nieuwkomers. Wat werkt in schrijfonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren? Een praktijkgids voor lesgevers. Antwerpen: Universiteit Antwerpen
- Van Norden, S. (2024). Iedereen kan leren schrijven. Schrijfplezier en schrijfvaardigheid in het basisonderwijs. Amsterdam: Uitgeverij Coutinho
- Van der Lee, A. & Stoep, J. (2022). Wie schrijft, die blijft. *Onderwijskennis.nl* (NRO).
- Vanhoof, S. & Speltincx, G. (2021). Feedback in de klas. Verborgene leerkanalen. Leuven: LannooCampus
- Verschaeve, S., De Mets, J. (2020) Van wazig naar scherp. Videocoaching als motor voor kwaliteitsvolle interacties, maximale groeikansen en meer inclusie. Gent: Arteveldehogeschool en Steunpunt Diversiteit en Leren, UGent.
- Weijen, D. van, & Janssen, T. (2019). Effectief schrijfonderwijs op de basisschool; een literatuurstudie. *Levende Talen Tijdschrift* Jaargang 20, nummer 2, p.3-15